

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Nora Restelica

Vem bör bära bördan?

De allmänna domstolarnas bedömning av bevisbördefrågor i
fordringsmål 2009-2019

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: David Dryselius

Termin: VT 2021

Innehåll

SUMMARY	3
SAMMANFATTNING	4
1 INLEDNING	5
1.1 Introduktion	
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Avgränsningar	6
1.4 Metod och material	7
1.5 Forskningsläge	7
1.6 Disposition	8
2 RÄTTSPRAXIS 2009-2019	8
2.1 NJA 2009 s. 64	9
2.2 NJA 2012 s. 804	10
2.3 NJA 2014 s. 364	12
2.4 NJA 2017 s. 1094	14
2.5 NJA 2019 s. 23	15
2.6 NJA 2019 s. 845	17
2.7 NJA 2019 s. 959	18
3 ANALYS & SLUTSATSER	19
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	
BILAGA 1 FÖRTECKNING ÖVER RÄTTSFALLEN OCH BEVISBÖRDANS PLACERING	

SUMMARY

The purpose of this work is to examine the general courts' placement of the burden of proof in the light of the theories about burden of proof which were developed in literature and practice. The general courts in Sweden include the district courts, the Courts of appeal and the Supreme Court. To fulfill this purpose, several legal cases between the years 2009 and 2019, in which the location of the burden of proof has been discussed, are examined and analyzed. The cases show which rules and theories have mainly been used and how the courts have reasoned in the assessments of the placement of the burden of proof. The essay has been written on the basis of a legal dogmatic method, and both a legal development perspective and a critical perspective are applied throughout the paper.

The investigation shows that the distribution of the burden of proof is not consistent and predictable. Instead, decisions and motivations change throughout varying levels of the judicial system. Judges disagree with each other and decisions and the motivations presented are therefore fragmented in several of the cases. The conclusion is that there is no standard theory used in placing the burden of proof. Instead, the placement is motivated in the light of several theories based on societal interests that change over time, as well as different circumstances in individual cases.

SAMMANFATTNING

Syftet med detta arbete är att undersöka de allmänna domstolarnas (tingsrätt, hovrätt och Högsta domstolen) placering av bevisbördan i fordringsmål mot bakgrund av bevisbördeteorier utvecklade i doktrin och praxis. För att uppfylla detta syfte undersöks och granskas flertalet rättsfall mellan åren 2009 och 2019 där bevisbördans placering har diskuterats. Rättsfallen visar vilka regler och teorier som främst har använts och hur domstolarna har resonerat i bedömningarna av bevisbördans placering. Uppsatsen har skrivits med utgångspunkt i en rättsdogmatisk metod och genomgående anläggs dels ett rättsutvecklingsperspektiv, dels ett kritiskt perspektiv.

Utredningen visar att fördelningen av bevisbördan inte är konsekvent och förutsebar. Istället ändras avgöranden och motiveringar både inom och mellan instanser. Rådmän och justitieråd skriver sig skiljaktiga i ett flertal mål. Slutsatsen blir att det inte finns en standardteori som används vid placering av bevisbördan. Istället motiveras placeringen mot bakgrund av flertalet teorier utifrån dels samhällsintressen som skiftar över tid, dels olika omständigheter i individuella mål.

1. Inledning

1.1 Introduktion/bakgrund

En viktig del av domarens rättsliga beslutsfattande handlar om att utreda vilken av parternas versioner av det i rättegången omstridda händelseförloppet som ska läggas till grund för tillämpningen av de civilrättsliga regler som ska användas för att döma i målet. Ibland kommer den av parterna framlagda bevisningen att övertyga domaren om att den ena partens version är klarlagd men inte den andres. I andra fall kan domaren inte avgöra vem av parterna som har tillräckligt starka bevis för sin version. När tillförlitlig bevisning saknas i en tvist och domaren ställs inför oklarhet beträffande påstådda rättsfakta kan domstolen dels inte avsluta målet med påståendet att ingen dom kan ges (*non liquet*) på grund av bristfälligt underlag, dels inte vägra att avkunna dom (*denegatio justitiae*). Istället finns bevisbördenor som är hjälpregler och som anger vilken part som ska åläggas bevisbördan och vilket beviskrav som ska uppnås för att partens påstående kan ligga till grund för en dom.¹ I det fall parten inte fullgör sin bevisbörda förlorar denna målet. Hjälpregler anger alltså vem som ska förlora på att domstolen inte med säkerhet kan bedöma vad som har skett mellan parterna.² Lagstadgade bevisbörderegler förekommer dock sällan varför bevisbörderegler har utvecklats främst i doktrin och praxis. Det finns diverse teorier om hur bevisbördan bör placeras inom tvistemål. Idag dominerande³ teorier är främst *bevissäkringsteorin* enligt vilken bevisbördan bör placeras på den part som har haft möjlighet, lättast eller störst anledning att säkra bevisning⁴, eller *de materiella bevisteorierna* som istället anger att bevisbördan ska placeras i enlighet med den tillämpliga civilrättsliga regelns ändamål.⁵

Innan en tvist går till domstol är det viktigt att parter och ombud är medvetna om och förstår vilken roll bevisningen spelar när domstolarna dömer i ett mål. Kunskap om var och varför bevisbördan kommer att placeras enligt vissa riktlinjer och vad det är för beviskrav möjliggör för parterna att på bästa vis förbereda ett mål. Därav kan ombud även bidra med korrekt och

¹ Westberg, *Anskaffning av bevisning i dispositiva tvistemål*, s. 237.

² Diesen & Strandberg, *Bevisprövning i tvistemål*, s. 258; Westberg, *Processtaktik och bevisbörda i dispositiva tvistemål*, s.734.

³ Nordh, *Praktisk Process VII*, s. 62.

⁴ Heuman, *Bevisbörda och beviskrav i tvistemål*, s. 166

⁵ A.a. s. 129; För en betydligt mer utförlig redogörelse över bevisbördeteorier hänvisas till Lars Heumans bok *Bevisbörda och beviskrav i tvistemål*.

viktig information till klienter om vad som kan uppnås baserat på eventuell placering av bevisbördan och vilka beviskrav som kommer att uppställas innan klienten väljer om tvisten ska dras till domstol.⁶ Oavsett hur rätt en part har är bevisningen av avgörande omständigheter det som leder till en vinnande dom. Det är en sak att ha rätt och en annan sak att få rätt.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka de allmänna domstolarnas (tingsrätt, hovrätt och Högsta domstolen) placering av bevisbördan i fordringsmål mot bakgrund av bevisbördeteorier utvecklade i doktrin och praxis.

Frågor:

Var har domstolarna placerat bevisbördan?

Hur har domstolarna motiverat placering av bevisbördan?

När tycks respektive teori tillämpas/diskuteras?

Hur förhåller sig domstolarnas bedömningar till allmänna principer om bevisbördans placering utvecklade i doktrin och tidigare praxis?

1.3 Avgränsningar

På grund av tids- och utrymmesskäl har följande avgränsningar gjorts. Den rättspraxis som studeras är begränsad till omdebatterade rättsfall mellan åren 2009 och 2019, trots att där finns betydligt fler intressanta och viktiga rättsfall avseende bevisbördefrågor inom processrätten. Rättsfallen behandlar fordringsmål medan övriga rättsområden inte berörs. Bevisfrågor är ett komplicerat och omfattande område inom processrätten. I denna uppsats diskuteras enbart placering och motivering av bevisbörda medan bevisvärdering och

⁶ Westberg, Anskaffning av bevisning i dispositiva tvistemål, s. 237.

beviskrav inte behandlas. Vidare diskuteras bevissäkringsteorin och de materiella bevis teorierna varav övriga teorier om bevisbördans placering inte diskuteras. Sammantaget avser jag att redogöra översiktligt för domstolarnas bedömning och placering av bevisbördan i fordringsmål.

1.4 Metod och material

Uppsatsen bygger på en rättsdogmatisk metod, dvs. tolkning och systematisering av gällande rätt. Genomgående anläggs dels ett rättsutvecklingsperspektiv, dels ett kritiskt perspektiv då det utvalda materialet och domstolarnas bedömningar granskas i syfte att konstatera mönster i tillämpning av bevisbördeteorier och därtill ifrågasätta motiveringarna bakom tillämpningen.⁷

I uppsatsen studeras och diskuteras rättsfall med fokus på fordringsmål som har gått till Högsta domstolen och där bevisbördans placering har varit en viktig fråga. Därtill är rättsfallen inom tidsperioden 2009 till 2019. Det är således, då svar avseende bevisbördefrågor i mycket begränsad omfattning finns i lagstiftning eller förarbeten, främst en rättsfallsstudie mot bakgrund av i doktrin och tidigare praxis utvecklade bevisbördeteorier. Mängden litteratur är därav något begränsad då det främst är rättspraxis som studeras. Dock refereras, när argumentation från doktrin presenteras, till erkända författare inom området: Heuman, Westberg, Strandberg, Diesen och Nordh. I samband med undersökningen har jag även skapat en förteckning för att få en översikt över strukturen av bevisbördans placering. Denna finns som Bilaga 1.

Återkommande begrepp är *borgenär* (den part som har en fordran mot någon annan), *gäldenär* (den part som har en skuld till någon annan), *fordran* (en rätt för borgenären att få en viss prestation av gäldenären) och *försträckning* (lån där låntagaren inte är skyldig att återlämna samma föremål utan något av samma slag, vanligtvis pengar).

⁷ Kleineman, *Rättsdogmatisk metod*, s. 21.

1.5 Forskningsläge

Bevisbördefrågorna inom processrätten har behandlats sedan tidigare i några större verk och i en del artiklar.

Främst har Lars Heuman skrivit om ämnet i dels *Bevisbörda och beviskrav i tvistemål och Rättegång IV, dels en del artiklar i SvJT* och *Juridisk Tidskrift*. Sedan är Roberth Nordh, Peter Westberg, Karl Olivecrona, Bengt Lindell, Roberth Boman och Per Olof Ekelöf erkända rättsvetare på området och har producerat diverse verk vilka har tillfört mycket på området. Dessa verk är dock något äldre. Nyare verk är *Praktisk Process VII* av Roberth Nordh som utkom 2019. Därtill har Alexander Hardenberger skrivit två artiklar om bevisbördans placering i SvJT 2018 och 2019.

1.6 Disposition

Inledningsvis presenteras i *kapitel 2* rättsfallen separat där placering av bevisbördan och motiveringen bakom bedömningen i varje instans anges: NJA 2009 s. 64, NJA 2012 s. 804, NJA 2014 s. 364, NJA 2017 s. 1094, NJA 2019 s. 23, NJA 2019 s. 845 och NJA 2019 s. 959.

Därefter anges i *kapitel 3* vad undersökningen visar och vilka slutsatser som kan dras av materialet. Där presenteras och diskuteras även hur bevisbördeteorierna tillämpade av domstolarna svarar mot resonemang och bedömningar i doktrin.

2. Rättspraxis

Sedan länge gäller att bevisbördan i fordringsmål som utgångspunkt placeras på borgenären som ska styrka avtal om försträckning mellan berörda parter. Detta fastslogs av Högsta domstolen i *NJA 1975 s. 577*:

”Vad härefter gäller spørsmål om bevisskyldighet i målet må till en början framhållas, att det i en rättegång om betalning på grund av försträckning otvivelaktigt i princip åligger borgenären att styrka att en försträckning ägt rum.”

Bevisbördan åläggs således, enligt denna huvudregel, borgenären som måste kunna bevisa ett fordringsförhållande för att gäldenären ska kunna anses betalningsskyldig. Motivet bakom placeringen var bevissäkring; den som påstår avtal eller lån har större möjlighet att säkra bevisning om förhållandet än den som förnekar ett avtal/lån.

Nedanstående rättsfall kommer att visa när domstolarna i fordringsmål mellan åren 2009 och 2019 har tillämpat den allmänt accepterade huvudregeln från 1975, när undantag har gjorts och om bevissäkringsteorin har varit den fortsatt dominerande teorin.

2.1 NJA 2009 s. 64

I fallet presenterades av borgenären ett skuldebrev som styrkte en försträckning. Gäldenären invände och menade på att skulden var reglerad i samband med överföringar/betalningar som också var styrkta. Borgenären hade dock, innan gäldenären hade sänt pengar till denne, överfört ytterligare pengar och hävdade att det var denna andra skuld som var reglerad. Alltså skulle den initiala skulden ännu vara obetald. Gäldenären förnekade försträckning vad avsåg den delen och menade på att det avsåg en investering från käranden. Frågan här var således var bevisbördan skulle placeras då borgenären menade att gäldenärens ostridiga betalning avsåg en annan fordran än den som omfattades av käromålet.⁸

⁸ NJA 2009 s. 64.

Tingsrätten påpekade att det åligger borgenären att styrka sin fordran i mål om krav på betalning på grund av försträckning och då de ansåg att borgenären hade lyckats med detta placerades bevisbördan för betalningen på gäldenären. De hänvisade till motiveringar i doktrinen om att bevisning om det som har skett, betalning i fallet, via uppvisande av kvitto, är lättare att säkra än om det som inte har skett.⁹ Gäldenären ansågs inte ha styrkt sin betalningsinvändning då denne dels inte hade begärt kvitto, dels inte hade underrättat borgenären om vad betalningen avsåg. Käromålet bifölls därmed.¹⁰ Hovrätten fann inte heller att gäldenären visat att han hade betalat den fordran som avsågs med skuldebrevet och fastställde därmed tingsrättens dom.¹¹

Högsta domstolen däremot ändrade hovrättens dom och ogillade käromålet. Med hänvisning till NJA 1975 s. 577 skrev domstolen att borgenären som utgångspunkt är skyldig att styrka sin fordran i en rättegång om betalning på grund av försträckning. Även här motiverades placeringen med bevissäkringsteorin som innebär att den part som har lättare att säkerställa bevisning lär åläggas bevisbördan. Till exempel kan, skrev domstolen, borgenären ”upprätta ett skuldebrev”. Vid invändning om betalning övergår dock bevisbördan på gäldenären som påstår att betalning har skett. Denna placering motiverades med gynnande av omsättningsintresset i samhället då det skulle kunna leda till att krediter utan säkerhet annars ges i mindre omfattning.¹² Resonemanget ligger i linje med de materiella bevisteorierna då motiveringen ser till allmänna samhällsintressen. Högsta domstolen menar dock att det i fallet hävdades föreligga två avtal mellan parterna varav bara det ena var styrkt av borgenären:

”Gäldenärens bevisskyldighet för att betalning har skett förutsätter dock att borgenären dessförinnan har styrkt sin fordran. Gäldenärens bevisbörda i detta avseende kan alltså aldrig innebära att gäldenären måste styrka betalning av en fordran som borgenären inte har visat att han har. Om borgenären genmäler att en ostridigt erlagd betalning avser en annan fordran än den som omfattas av käromålet, måste borgenären kunna styrka också detta andra fordringsförhållande mellan parterna.”¹³

Mot bakgrund av ovanstående ansågs inte att borgenären hade styrkt att han haft mer än en fordran på gäldenären som den ostridiga betalningen hade kunnat avse. På så vis placerades bevisbördan på borgenären som hade att styrka även det andra bakomliggande

⁹ Westberg, *Anskaffning av bevisning i dispositiva tvistemål*, s. 241.

¹⁰ NJA 2009 s. 64 (s. 67).

¹¹ NJA 2009 s. 64 (s. 68).

¹² NJA 2009 s. 64 (s. 69).

¹³ NJA 2009 s. 64 (s. 69).

försträckningsavtalet trots bevisning av ytterligare överföringar till gäldenären. Justitierådet Severin Blomstrand skrev sig däremot skiljaktig beträffande motiveringen.¹⁴

2.2 NJA 2012 s. 804

Målet handlade om en förälder som gick in som medlåntagare för ett topplån som banken inte beviljade dottern och dennes make för en fastighet de avsåg att förvärva. Föräldern betalade därefter ensam amorteringarna och låneräntan. Efter cirka sex månader betalade föräldern även på egen hand hela den återstående skulden till banken. Topplånet till banken löstes 2004. Efter äktenskapsskillnad och slutlig bodelning mellan makarna övertogs fastigheten och tillhörande banklån av maken, svaranden i målet. Föräldern begärde då 2008 skriftligen att svaranden skulle förpliktas att återbetala hälften av lånet då betalningen till banken, enligt käranden, utgjort en försträckning till makarna (dottern och dennes make). Svaranden bestred detta och menade att betalningen till banken utgjort en gåva varför han inte kunde anses vara betalningsskyldig.¹⁵

Tingsrätten sa att huvudregeln om bevisbördan för ett påstående om försträckning, vilken i enlighet med det som anförts i doktrin och praxis, ska placeras på borgenären, inte var tillämplig på det aktuella fallet. Orsaken var att föräldern i målet var en av flera medgäldenärer som ensamt infriade en betalningsförpliktelse, vilket således inte innebar att övriga medgäldenärer hade mottagit en gåva. Bevisbördan ska ligga på den part som invänder att käranden i samband med att hon löste lånet har efterskönt fordran och att betalningen därmed är en gåva. Svaranden kunde inte styrka invändning om gåva och käromålet bifölls.¹⁶

Rådmannen Maria Lindhe skrev sig skiljaktig däremot och återgick till huvudregeln då hon menade på att käranden, borgenären i fallet, hade bevisbörda för påståendet om att ett nytt avtal om försträckning hade ingåtts.¹⁷ Detta var inte styrkt i målet, varför käromålet skulle ogillas. Bevisbördan flyttades här tillbaka till borgenären.¹⁸

¹⁴ NJA 2009 s. 64 (s. 71-72).

¹⁵ NJA 2012 S. 804.

¹⁶ NJA 2012 S. 804 (s. 808).

¹⁷ Jmf NJA 2009 s. 64.

¹⁸ NJA 2012 S. 804 (s. 808-809).

Hovrätten gick vidare på samma linje som nyss nämnda rådman och menade att bevisbördan skulle placeras på borgenären. Motiveringen angavs vara huvudregeln i samband med bevissäkringsteorin och att käranden inte hade utformat talan på så sätt att avsteg kunde göras från huvudregeln. Den påstådda försträckningen ansågs inte vara styrkt och käromålet ogillades.¹⁹

Ledamoten Håkan Bengtsson var här skiljaktig och höll inledningsvis med om att käranden inte styrkt nytt avtal men att det skulle prövas om ett fordringsförhållande mellan parterna förelåg på grund av andra omständigheter. Även i dispositiva mål ska domstolen tillämpa adekvata rättsregler på de grunder som parterna har åberopat. Därmed innebär omständigheterna i fallet, enligt 1 kap. 2 § 2 stycket lagen om skuldebrev, att borgenären i målet som infriade betalningsförpliktelse för vilken samtliga solidariskt svarat har laglig rätt att av varje medgäldenär utkräva dennes andel av skulden.²⁰ När det är fråga om regressrätt vore det inte rimligt att borgenären ska styrka att denne inte har efterskönt sin fordran gentemot övriga medgäldenärer. Den medgäldenär som påstår att fordran har efterskönts ska åläggas bevisbördan.²¹

Slutligen gick Högsta domstolen på samma linje som ovan skiljaktiga ledamot i hovrätten. Inom processrätten gäller som en princip att domstolen ”har att tillämpa den adekvata rättsregeln på de av parten som grund för talan åberopade omständigheterna, även om parten inte hänfört sig till rättsregeln i fråga”, angav ledamoten. Således hade käranden på grund av regressrätten en fordran mot svaranden, oberoende av om försträckningsavtal hade ingåtts. Huvudregeln var alltså inte tillämplig. Därav var det gäldenären som påstod att fordran hade efterskönts som bedömdes ha ”haft störst anledning att företa bevissäkringsåtgärder” och ålades bevisbördan för påståendet.²²

Högsta domstolen ansåg inte heller att det förhållandet att medgäldenärerna stod varandra nära skulle medföra att ”bevisbördan omkastas eller att beviskravet sänks”. För att förhindra oöverlagda förmögenhetsöverföringar och tydliggöra för inblandade vikten av att säkra

¹⁹ NJA 2012 S. 804 (s. 810).

²⁰ NJA 2012 S. 804 (s. 810-812).

²¹ Nordh, *Praktisk Process VII*, s. 86.

²² Punkt 5-9 i domen.

bevisning (genom till exempel gåvobrev) skulle bevisbördan ligga fast och beviskravet upprätthållas. Föregående kan enligt domstolen allmänt sett ”förebygga tvister och, om det blir tvist, underlätta en materiellt riktig utgång”.²³

Högsta domstolen återgick alltså till samma bedömning som tingsrätten. Bevisbördan placerades på den part som påstod någonting – efterskönt fordran i målet – mot bakgrund av bevissäkringsteorin.

2.3 NJA 2014 s. 364

I målet hade käranden överfört 100 000 kr till svaranden. Detta var ostridigt i målet. Käranden var då svarandens arbetsgivare. Käranden hade som grund för talan att överföringen av pengarna var ett lån som hade förfallit till betalning medan svaranden bestred detta och menade att pengarna var en gåva.²⁴

Tingsrätten placerade bevisbördan på borgenären som hade att styrka påståendet om att överföringen utgjort ett lån. Då detta inte kunde styrkas ogillades käromålet.²⁵ Käranden överklagade domen och Svea hovrätt nekade genom beslut i maj 2011 prövningstillstånd. Samma år meddelade dock Högsta domstolen i ett beslut i november 2011 tillstånd att målet prövades i hovrätten med motiveringen att ”klargörande rättspraxis saknas om vem som har bevisbördan när den ena parten påstår att ett överlämnat belopp utgör ett lån och den andra parten att det rör sig om en gåva. Det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att denna fråga prövas av högre rätt”.²⁶

Hovrättens bedömning var att mottagaren hade bevisbördan för att överföringen var en gåva. Med hänvisning till Högsta domstolens dom NJA 2012 s. 804 ansåg hovrätten att ”det bör kunna krävas att den som oväntat mottar en större summa pengar säkrar bevisning genom att till exempel se till att ett gåvobrev upprättas”. Härmed bifölls kärandens yrkande om återbetalning.²⁷

²³ Punkt 10 i domen.

²⁴ NJA 2014 s. 364.

²⁵ NJA 2014 s. 364 (s. 365-366).

²⁶ NJA 2014 s. 364 (s. 366).

²⁷ NJA 2014 s. 364 (s. 367-368).

Högsta domstolen skrev om bevisbördan att den som påstår penninglån har som princip att styrka detta. Däremot aktualiseras inte denna princip enligt domstolen då ”det står klart att ett visst belopp har förts över från en person till en annan och det råder oenighet om överföringens innebörd”. Frågan var då om borgenären även i sådana fall skulle åläggas bevisbördan. Mot bakgrund av NJA 2012 s. 804 och där presenterade uttalanden av domstolen placerades bevisbördan även i detta mål på mottagaren. Motiveringen var att denna ordning skulle förhindra oöverlagda förmögenhetsöverföringar och ge de inblandade större anledning att säkra bevisning.²⁸ Vidare innebar detta enligt domstolen att risken för missbruk från mottagarens sida skulle minska ”när det råder oklarhet om bakgrunden till att ett belopp har överförts”.²⁹ Därmed fastställdes hovrättens dom.³⁰

Här kan argumenteras för att beslutet om bevisbördans placering på gäldenären ligger i linje med de materiella bevisteorierna då det motiverades med att motverka missbruk från gäldenärer.³¹ I betänkandet till rättsfallet anfördes av föredragaren att praxis inte hade anammat en princip som den huvudsakliga. I stället används olika skäl hänförliga till bevissäkringsteorin som grund för placering av bevisbördan på ena parten. En teori eller princip kan inte ensam bidra med vägledning kring bevisbördans placering utan argument från övriga teorier.³² Argumentationen ligger i linje med de i doktrin återkommande resonemang kring en huvudsaklig teori. Det har ifrågasatts om det är lämpligt eller över huvud taget möjligt att skapa någon slags modell för bevisbördans placering där en och samma bevisbördeteori eller -regel tillämpas konsekvent. Diesen diskuterar problemen med att skapa en sådan modell och anför fyra skäl:

”Ett skäl är att ingen säkert kan säga enligt vilka principer bevisbördan fördelas i svensk rätt. Ett annat är att omständigheterna i individuella mål skiljer sig åt [...]. Ett tredje är att HD ibland ändrar policy i bevisfrågor och därmed fördelningen av bördan. Och det huvudsakliga skälet till osäkerheten på området hänger samman med detta; att fördelningen av bevisbördan är en rättsideologisk eller rättspolitisk fråga.”³³

²⁸ Westberg, *Anskaffning av bevisning i dispositiva tvistemål*, s. 254.

²⁹ Nordh, *Praktisk Process VII*, s. 83.

³⁰ Punkt 6-9 i domen.

³¹ Nordh, *Praktisk Process VII*, s. 65.

³² NJA 2014 s. 364 (s. 369).

³³ Diesen & Strandberg, *Bevisprövning i tvistemål*, s. 258.

2.4 NJA 2017 s. 1094

I detta fall hade käranden överfört 600 000 kr till svarandens bankkonto. Samma månad förvärvade svaranden aktier i ett aktiebolag. Käranden angav att överföringen var ett lån till motparten som ville köpa aktier men inte hade tillräckligt med pengar. Svaranden däremot hävdade att överföringen avsåg betalning för aktier åt käranden och att dessa överläts till kärandens son då käranden av ekonomiska skäl inte i eget namn kunde stå som ägare till aktierna. Överföringen mellan parterna var ostridig men bevisning och avtal som kunde styrka innebörden saknades. Frågan var därav vem som skulle åläggas bevisbördan.³⁴

Tingsrätten placerade, med hänvisning till NJA 2014 s. 364, bevisbördan på mottagaren som skulle visa att transaktionen utgjorde ”*något annat än ett lån* [min kursivering]”. Svaranden kunde inte styrka att det var en betalning för aktier varpå kärandens talan bifölls.³⁵ Hovrätten däremot placerade bevisbördan på käranden som skulle visa att överföringen hade sin grund i ett avtal om försträckning. Vidare angavs att en invändning om betalning – till skillnad från en invändning om gåva, misstag eller att fordran eftergivits – inte *lika starkt* gör gällande de skäl som presenterats i NJA 2014 s. 364 för att placera bevisbördan på mottagaren. Käromålet ogillades då käranden inte kunde styrka lånet.³⁶

Högsta domstolen angav, med hänvisning till NJA 1975 s. 577 och NJA 2009 s. 64, att det är en allmän princip att den som kräver betalning på grund av en påstådd försträckning har att styrka detta påstående. Högsta domstolen angav vidare, med hänvisning till NJA 2014 s. 364, att avsteg från denna princip kan dock göras då ”det står klart att ett visst belopp har förts över från en person till en annan och det råder oenighet om överföringens innebörd”. Domstolen diskuterade skälen till placeringen av bevisbördan i nämnda rättsfall där det hade varit fråga om benefik rättshandling. I detta fall däremot, där en ostridig överföring hade skett men motparten inte påstod benefik rättshandling, ansågs inte att samma skäl (till exempel missbruksrisk) gjorde sig gällande som skulle motivera en placering av bevisbördan på mottagaren.³⁷ Istället placerades bevisbördan på käranden med motiveringen att det, mot bakgrund av hur betalningar generellt hanteras, borde anses mindre lämpligt att placera bevisbördan så att den som mottar betalning ska säkra bevisning om bakgrunden till

³⁴ NJA 2017 s. 1094.

³⁵ NJA 2017 s. 1094 (s. 1096-1097).

³⁶ NJA 2017 s. 1094 (s. 1098-1099).

³⁷ Punkt 6-8 i domen.

betalningen. Trots att båda parter kan anses ha anledning och möjlighet att säkra bevisning ansåg domstolen att det inte kan råda någon tvekan om att långivaren, den som lämnar ifrån sig pengar, har starkare skäl att säkra bevisning om betalningens bakgrund när tanken är att pengarna ska återbetalas.³⁸ Därmed fastställde Högsta domstolen hovrättens beslut.

Justitierådet Stefan Lindskog skrev sig skiljaktig angående motiveringen.³⁹ Lindskog anförde att eftersom käranden inte hade åberopat någon annan grund mer än försträckning har käranden inte därav inte ”gjort gällande rätt till återbetalning” på den grunden att pengarna givits till käranden utan att denna hade någon rätt till dem.⁴⁰

2.5 NJA 2019 s. 23

Detta fall handlade om två parter som tidigare hade haft ett samboförhållande. Käranden krävde att svaranden skulle återbetala vad käranden hade betalat för olika arbeten och installationer utförda i svarandens fastighet samt för ett bilköp. Dessa menade käranden var lån till svaranden. Svaranden bestred uppgifterna och framförde att betalningarna i första hand hade utgjort normala bidrag till parternas gemensamma hushåll under sambotiden och i andra hand att dessa varit gåvor från käranden.⁴¹

Tingsrätten hänvisade till NJA 2012 s. 804 och NJA 2014 s. 364 och placerade bevisbördan på svaranden som hade att styrka påståendet om gåva. Enligt tingsrätten gjorde sig motsvarande intressen som hade presenterats i nämnda fall (att hindra oöverlagda förmögenhetsöverföringar osv.) gällande även i aktuellt fall. Kärandens talan bifölls då svaranden inte kunde styrka att utbetalningarna utgjort gåvor.⁴²

Hovrätten däremot ansåg att omständigheterna i fallet skiljde sig från vad som förelåg i NJA 2012 s. 804 och NJA 2014 s. 364 då det inte handlade om ”rena penningöverföringar, utan om betalningar av fakturor och kostnader kopplade till M.S:s fastighet och betalning av del av en

³⁸ Punkt 9 i domen.

³⁹ NJA 2017 s. 1094 (s. 1104).

⁴⁰ Nordh, *Praktisk Process VII*, s. 84.

⁴¹ NJA 2019 s. 23.

⁴² NJA 2019 s.23 (s. 27-28).

köpeskillning för ett bilköp”. Därav placerades bevisbördan på käranden som ansågs haft störst möjlighet att säkra bevisning om att det var fråga om lån. Hovrätten ogillade talan.⁴³

Högsta domstolen angav, likt i tidigare rättsfall, med hänvisning till NJA 1975 s. 577 och NJA 2009 s. 64, att det är en allmän princip att den som kräver betalning på grund av en påstådd försträckning har att styrka detta påstående. Därtill angav Högsta domstolen, (som de gjorde i NJA 2012 s. 804) med hänvisning till NJA 2014 s. 364, att avsteg från denna princip dock kan göras då ”det står klart att ett visst belopp har förts över från en person till en annan och det råder oenighet om överföringens innebörd”. I detta fall lade domstolen till att NJA 2014 s. 364 ”måste så förstås att det i grunden fanns en rätt att i det särskilda fallet återfå de medel som överförts”.⁴⁴

Frågan var därav om ovan nämnda bevisbörderegeln kunde tillämpas vid ostridig överföring mellan parter som då hade varit i ett samboförhållande. Högsta domstolen återgick till huvudregeln och placerade bevisbördan på käranden, vilket motiveras enligt följande:

”Den undantagsregel som för vissa fall följer av rättsfallet ”Tandläkarens olycka” står emellertid i mindre god överenskommelse med utgångspunkterna för sambors förmögenhetsförhållanden. Med hänsyn till den ekonomiska gemenskap som sambor lever i och som normalt innefattar ett mycket stort antal ekonomiska händelser, bör bevisbördan för att fråga är om försträckning – i enlighet med huvudregeln – ligga på den som påstår sig ha en fordran, t.ex. med anledning av en investering i den andra sambors egendom.”⁴⁵

2.6 NJA 2019 s. 845

I målet prövades ett enskilt anspråk på grund av brott där frågor om bevisbörda och beviskrav aktualiserades då käranden invände att underskrifter på ett avtal var förfalskade. Det var fråga om en anmälan om ägarbyte av en bil och ett pantavtal som svaranden hävdade hade

⁴³ NJA 2019 s.23 (s. 29-32).

⁴⁴ Punkt 13 i domen.

⁴⁵ Punkt 14 i domen.

undertecknats av kändanden men till vilket kändanden alltså nekade. Handlingarna var således, enligt kändanden, i första hand ogiltiga då parten inte undertecknat dessa, och i andra hand ogiltiga enligt avtalslagen.⁴⁶

Tingsrätten fann det ställt utom rimligt tvivel att underskrifterna var förfalskade och dömde till fängelse, skadestånd och att egendomen skulle återges till kändanden.⁴⁷ Hovrätten däremot fann inte att det var bevisat att underskrifterna var förfalskade. Då det dock inte per automatik innebar att dessa var äkta var frågan vem som skulle åläggas bevisbördan. Hovrätten uttalade att det var civilrättsliga bevisbörderegler som skulle tillämpas och att den som påstod att namnteckningarna var äkta skulle åläggas bevisbördan. Beviskravet sattes till övervägande sannolikt med hänvisning till NJA 1976 s. 667.⁴⁸ Högsta domstolen placerade också bevisbördan på den som hävdade att underskrifterna var äkta men ändrade beviskravet till styrkt. Domstolens motivering var att den part som hävdar att en rätt har förvärvats genom avtal har bevisbördan för avtalets ingående. Av det kan alltså utläsas att den som påstår sig stå i ett avtalsrättsligt förhållande med någon annan har som huvudregel att bevisa att så är fallet.⁴⁹

2.7 NJA 2019 s. 959

I fallet hade två företag ingått ett entreprenadavtal där ett antal radhus skulle byggas. Då utföraren inte hade tillräckliga likvida resurser för att slutföra arbetet beslöts mellan parterna att beställaren skulle låna ut pengar till utföraren. Denna försträckning upprättade parterna ett avtal om och det avsåg betalningar som redan hade erlagts åt utföraren och som skulle komma att erläggas i fortsättningen. Trots detta visade det sig att utföraren ändå inte skulle kunna slutföra entreprenaden och inga återbetalningar gjordes till beställaren, borgenären i fallet.⁵⁰

Tingsrätten uttalade att det som utgångspunkt i mål om betalning åligger borgenären att styrka sin påstådda fordran med hänvisning till NJA 1975 s. 577. Vidare angavs att i det fall ett

⁴⁶ NJA 2019 s. 845.

⁴⁷ NJA 2019 s. 845 (s.846).

⁴⁸ I NJA 1976 s. 667 ändrade Högsta domstolen beviskravet till övervägande sannolikt, dvs. lägre ställt än vad som i allmänhet gäller i tvistemål.

⁴⁹ Punkt 22-27 i domen.

⁵⁰ NJA 2019 s. 959.

skuldebrev presenteras i syfte att bevisa en skuld och dess äkthet var ostridig har borgenären fullgjort sin bevisbörda enligt praxis. Alltså ansågs käranden ha fullgjort sin bevisbörda genom åberopandet av avtalet. Därefter hade gäldenären att motbevisa avtalet/skulden, med hänvisning till RH 2003:43. Gäldenären kunde inte motbevisa skulden och talan bifölls.⁵¹ Hovrätten gick på samma linje som tingsrätten och uttalade att en borgenär ”anses ha fullgjort sin bevisbörda när fordringen har kommit till uttryck i ett skuldebrev” och bedömde att avtalet utgjorde en ”ensidig betalningsutfästelse” och kunde därför likställas med ett skuldebrev. Därmed fastställdes tingsrätten dom.⁵²

Högsta domstolen upprepade huvudregeln om att det åligger borgenären att styrka sin fordran men att det i NJA 1975 s. 577 presenterades en möjlighet till avsteg från denna princip då borgenären åberopar innehavet av ett skuldebrev. Skuldebrevsinnehavet skulle då ”tilläggas en bevisbördeomkastande verkan”. Däremot var skuldebrevet i fallet intecknat och tillerkändes därav inte ha presumerande verkan likt ett vanligt skuldebrev som utgör stark bevisning för avtal mellan parterna. I domen återgavs även att användningen av intecknade skuldebrev som bevis om fordran mellan borgenär och gäldenär var ett övergivet koncept inom den ”yrkesmässiga kreditgivningen”. Därav ansågs där ”icke vara något intresse för det normala kreditlivet, att innehavet av en inteckning tillägges någon bevisbördeomkastande effekt med avseende på fordringsförhållandet mellan gäldenären och den ursprungliga borgenären.”⁵³

I detta fall handlade det dock inte om ett skuldebrev utan om ett avtal mellan parterna. Frågan var därav om avtalet skulle anses utgöra ett skuldebrev. Högsta domstolen uttalade att det handlade om ett entreprenadavtal men att den ”enda kvarvarande förpliktelsen är dock en ensidig betalningsförpliktelse för Glasberga”, varför skuldebrevslagen skulle kunna tillämpas. Högsta domstolen uttryckte att där inte tycktes föreligga skäl för att betrakta avtalet som ett skuldebrev och bedömde därmed att avtalet inte föranledde någon omkastning av bevisbördan,⁵⁴ vilket motiverades med att det skulle vara att föra det för långt ”att låta innehavet av varje typ av handling få en sådan verkan så snart skuldebrevslagen kan tillämpas. Om t.ex. ett avtal först efter en närmare tolkning och analys konstateras innefatta

⁵¹ NJA 2019 s. 959 (s. 961).

⁵² NJA 2019 s. 959 (s. 962).

⁵³ NJA 1975 s. 577.

⁵⁴ Punkt 12-14 i domen.

endast en ensidig betalningsutfästelse, bör det inte medföra att avtalet utlöser en presumtion.”⁵⁵

Vidare uttalade domstolen att det skulle kunna bli aktuellt med en bevisbördeomkastande verkan främst vid tvister om ”ett mer traditionellt utformat skuldebrev av den typ som används vid yrkesmässig kreditgivning”.⁵⁶ I detta fall landade domstolen i huvudregeln och bevisbördan placerades på borgenären, som styrkte fordran och hovrättens dom fastställdes.

3. Analys & slutsatser

Utredningen av ovan presenterade rättsfall visar följande:

- Placeringen av bevisbördan och motiveringen bakom denna ändras mellan olika instanser, rådmän och justitieråd
- Skiljaktiga rådmän och justitieråd som dömer olika tyder på varierande tolkningar av lagar, praxis, principer och teorier
- Motiveringar och uttalanden är ofta oklara och alltför generella
- Högsta domstolen placerade bevisbördan på borgenären i samtliga fall förutom när gäldenären hävdade gåva och det inte avsåg den gemensamma ekonomin i ett sambohushåll
- Vid placering av bevisbördan är bevissäkringsteorin den mest återkommande men överlag används olika bevisbördeteorier för placering av bevisbördan
- När borgenären åläggs bevisbördan motiveras det med bevissäkringsteorin
- När gäldenären åläggs bevisbördan motiveras det med bevissäkringsteorin men främst med de materiella bevisteorierna

Bedömningen av ett och samma rättsfall resulterar i olika avgöranden/beslut och motiveras mot bakgrund av växlande tolkningar och teorier, både inom samma och olika instanser.

Tingsrättens avgöranden ändras i flertalet fall av både hovrätten och Högsta domstolen. Även hovrättens beslut ändras i en del fall av Högsta domstolen. Detta kan anses styrka dels den

⁵⁵ Punkt 16 i domen.

⁵⁶ Punkt 15 i domen.

bristande följdriktigheten, dels de otydliga motiveringarna i Högsta domstolens beslut, till vilka underrätterna hänvisar i nyare fall men ändå anses ha gjort felaktiga bedömningar.

Det går att utläsa av rättsfallen att Högsta domstolen i majoriteten av fallen konsekvent i enlighet med huvudregeln från 1975 placerar bevisbördan på den som hävdar lån eller övrigt avtalsrättsligt förhållande med någon annan. Domskälen och bakomliggande bedömningar är däremot antingen oklara och/eller alltför generella. Detta ligger i linje med Roberth Nordhs uttalande om att ”domskälen lämnar förvånansvärt sällan närmare besked om vilka överväganden som domstolen gjort gällande bevisbördans placering”.⁵⁷ Mot bakgrund av bevissäkringsteorin anges i vissa fall att bevisbördan placeras på den som anses ha haft ”störst anledning” att säkra bevisning. Ofta anses detta vara borgenären men ibland landar bördan på gäldenären. Frågan är hur man avgör vem som haft störst anledning att säkra bevisning. Samtliga parter kan av vissa anses ha haft lika stor anledning att säkra bevisning om innehållet i ett avtalsförhållande medan det av andra kan anses att antingen den ena eller den andra parten hade störst anledning. Bedömningen kan således bli mycket subjektiv och osäker. Därav blir bevissäkringsteorin mindre användbar då parterna är jämställda avseende möjligheten eller intresset att säkerställa bevisning. Frågan blir då hur domstolen ska placera och motivera bevisbördan då antingen båda parter förmår säkerställa bevisning eller i fall där ingen av parterna har större skäl eller bättre möjligheter att säkerställa bevisning.

I NJA 2014 s. 364 uttalar HD, som nämnts ovan, att huvudregeln - den som påstår försträckning har att styrka sitt påstående – inte är avsedd för situationer där ”det står klart att ett visst belopp har förts över från en person till en annan och det råder oenighet om överföringens innebörd”. I dessa fall bör bevisbördan istället placeras på mottagaren i syfte att förhindra oöverlagda förmögenhetsöverföringar och missbruk från mottagarnas sida. Problemet är dock att uttalandet skulle kunna avse ett stort antal rättsfall och ger således ingen vägledning. Orsaken till att en tvist hamnar i domstol är många gånger att belopp har överförts från en part till en annan, vilket är ostridigt men att parterna därefter är oeniga om innebörden. Uttalandet beskriver således vad som generellt är tvistigt i mål av den typen. Trots uttalandets svaghet och brist på vägledning upprepas det i NJA 2017 s. 1094 och NJA 2019 s. 23 i syfte att klargöra rättsläget.

⁵⁷ Nordh, SvJT 2012, s. 799; Heuman, Bevisbörda och beviskrav, s. 411.

Vidare tycks gäldenärens invändning i hög grad påverka bevisbördans placering. Förekommer benefika moment eller överföringar som är till fördel för en part placeras bevisbördan på den gynnande parten.⁵⁸ Om mottagaren invänder med gåva har denna att styrka detta, medan den mottagare som invänder med betalning för något, återbetald skuld eller förnekar skuld inte åläggs bevisbördan. Inte heller i samborelationer placeras bevisbördan på mottagaren trots invändning om gåva då Högsta domstolen ansåg att sambors ekonomiska gemenskap är annorlunda.⁵⁹ Tingsrätten uttalade i NJA 2017 s. 1094 (mot bakgrund av Högsta domstolens motivering i NJA 2014) att mottagaren åläggs bevisbördan för att en transaktion utgjorde *något annat än ett lån*. Men hovrätten och Högsta domstolen uttalade att bevisbörderegeln/undantagsregeln från NJA 2014 s. 364 bör tillämpas enbart när samma skäl som där var aktuella lika starkt gör sig gällande även i andra fall. Det framgår inte hur domstolen ska avgöra vilka skäl som är tillräckliga. Detta bedömdes inte vara fallet i NJA 2017 s. 1094. Varför denna bedömning gjordes är mycket oklart, annat än att mottagaren i det fallet inte påstod benefik rättshandling. Frågan är således varför denna ändring av bevisbördan tillämpas vid gåvoinvändning. Inte heller i NJA 2019 s. 23 ansågs samma skäl aktualiseras. Då det inte handlade om ”rena penningöverföringar” utan om betalning av fakturor kunde inte omständigheterna anses vara likadana. En överföring av pengar kan alltså vara en gåva men om gåvan ges i form av betalning för någonting blir inte undantagsregeln tillämplig. Detta kan inte anses kunna hindra missbruk utan snarare möjliggöra missbruk i framtida tvister då en mottagare kan hävda någonting annat än gåva.⁶⁰

Därtill är det mycket oklart hur talan kunde bifallas då gäldenären i NJA 2014 s. 364 inte kunde uppfylla bevisbördan. Det faktum att mottagaren inte kunde styrka sin invändning innebär inte att borgenärens påstående om lån var automatiskt styrkt.⁶¹

Vad gäller användningen av de olika bevisbördeteoriererna kan följande sägas. Huvudregeln från 1975 presenterades återkommande i flertalet fall och instanser då borgenären ålades bevisbördan för sitt påstående. Detta motiverades, precis som i NJA 1975 s. 577, med bevissäkringsteorin; bevisbördan åläggs den part som typiskt sett haft lättare, störst möjlighet eller störst anledning att säkra bevisning. När bevisbördan placerades på gäldenären, antingen

⁵⁸ NJA 2012 s. 804; NJA 2014 s. 364.

⁵⁹ NJA 2019 s. 23.

⁶⁰ Hardenberger, SvJT 2019. Hardenberger diskuterar här utförligt problemen kring att karaktären på svarandens invändning tillåts styra bevisbördans placering.

⁶¹ Jmf NJA 2019 s. 835.

direkt eller efter att borgenären lyckades uppfylla bevisbördan, baserades motiveringarna på bevissäkringsteorin *men även på de materiella bevisteorierna*. Då motiverade domstolarna placeringen med gynnande av omsättningsintresset i samhället då det skulle kunna leda till att krediter utan säkerhet annars ges i mindre omfattning (gäldenären skulle styrka betalning). Vid gåvoinvändning motiverades bevisbördans placering på gäldenären genom argumentation om hur det skulle förhindra oöverlagda förmögenhetsöverföringar och minska risken för missbruk från mottagarens sida. I dessa fall placerades bevisbördan alltså så att den främjade den civilrättsliga regleringens syften.

Bedömningen av bevisbördans placering påverkades även av eventuell tillämplig lag,⁶² innehav av skuldebrev⁶³ och om parterna hade eller tidigare hade haft en nära relation.⁶⁴

Av föregående framgår att placeringen av bevisbördan diskuteras och avgörs mot bakgrund av flertalet teorier även om bevissäkringsteorin är den mest återkommande. Således finns ingen ”standardteori” som domstolarna använder i första hand eller mest i bedömningen av bevisbördans placering. Syftet med bevisbördan är att ge incitament till den som lär åläggas bevisbördan att anstränga sig för att säkerställa bevisning. För att upprätthålla ett sådant system är det dock viktigt att placeringen tydligt framgår antingen av de materiella reglerna eller praxis. Parter som ingår fordringstal bör på förhand veta vilka skyldigheter de har i det fall en affärsuppgörelse eller ett låneavtal hamnar i domstol.

Sammantaget visar undersökningen av rättsfallen på rättsosäkerhet och kan kritiseras. Högsta domstolen, underinstanserna, rådmän och justitieråd placerar bevisbördan och motiverar placeringen mot bakgrund av diverse ståndpunkter. Tolkningarna av lagar, praxis och principer varierar i hög grad mellan rådmän och justitieråd, vilka därtill skriver sig skiljaktiga både mellan och inom instanser. Detta innebär att ombud och parter oftare än inte är osäkra på vilken bevisbörderegulering som kan komma att tillämpas. Parallellt får dock även sägas att detta också visar på att bevisbördans placering är en fråga som kanske även fortsättningsvis måste avgöras med hänsyn till diverse skäl och med användning av diverse teorier. Praxis återger en verklighet där bedömningarna många gånger inte kommer att följa varken tidigare bedömningar eller tidigare uppsatta riktlinjer dels då omständigheterna i varje individuellt mål

⁶² NJA 2012 s. 804.

⁶³ NJA 2019 s. 959 (tingsrättens och hovrättens bedömning).

⁶⁴ NJA 2019 s. 23.

skiljer sig åt, dels då bedömningarna görs mot bakgrund av de då aktuella värderingarna och målen i samhället. Diesen kallar principerna om bevisbördans placering för en ”evig fråga” och skriver att den lär förbli det ”så länge svensk bevisrätt tillåter bevisbördan att utgöra själva fundamentet för bevisprövningen (eller någon, t.ex. lagstiftaren, formulerar en odiskutabel och fast princip)”.⁶⁵

Ambitioner, mål och samhällsintressen skiftar givetvis över tid och även gällande rätt bör ändras i takt med samhället. Detta gör möjligheten att skapa konsekventa regler, inte bara för bevisbördans placering utan även inom andra frågor, mycket problematiskt. Samtidigt som rättsprocessen bör vara någorlunda flexibel då omständigheterna är olikartade i diverse situationer bör även eftersträvas en - i den mån det är möjligt - enkel, konsekvent och förutsebar fördelning av bevisbördan.

⁶⁵ Diesen & Strandberg, *Bevisprövning i tvistemål*, s. 269.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Böcker:

Diesen, Strandberg: *Bevisprövning i tvistemål – Teori och praktik*, 1. uppl., Stockholm 2012

Heuman, Lars: *Bevisbörda och beviskrav i tvistemål*, Stockholm 2005

Kleineman, Jan: 'rättsdogmatisk metod', i: Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*. 2. uppl., Lund 2018.

Nordh, Roberth: *Praktisk Process VII*, 2. uppl., Uppsala 2019.

Westberg, Peter: *Anskaffning av bevisning i dispositiva tvistemål*, 1. uppl., Stockholm 2010.

Westberg, Peter: "Processtaktik och bevisbörda i dispositiva tvistemål". I: *Festskrift till Per-Henrik Lindblom (red.: Andersson, Torbjörn och Lindell, Bengt)*, Uppsala 2004

Artiklar:

Hardenberger, Alexander: 'Bevisbördans placering i fordringsmål – en rättsfallsstudie'. *SvJT* 2018 s. 360–374.

Hardenberger, Alexander: 'Bevisbördans placering i fordringsmål II — särskilt om förhållandet mellan den civilrättsliga regeln och föremålet för bevisbördan'. *SvJT* 2019 s. 705–720.

Nordh, Roberth: *Bevisbörda och beviskrav i tvistemål*, *Svensk Juristtidning* 2012 s. 781-799

Lindell, Bengt: *Det svåra lyftet - bevisbörda och beviskrav på skivstången*, *Svensk Juristtidning* 2007 s. 341-366

Rättsfall:

NJA 1975 s. 577

NJA 2009 s. 64

NJA 2012 s. 804

NJA 2014 s. 364

NJA 2017 s. 1094

NJA 2019 s. 23

NJA 2019 s. 845

NJA 2019 s. 959

BILAGA 1

FÖRTECKNING ÖVER RÄTTSFALLEN OCH BEVISBÖRDANS PLACERING

Rättsfall	Borgenärens påstående	Gäldenärens invändning	Tingsrätten		Hovrätten		Högsta domstolen	
			Placering av Bevisbördan	Motivering/Teori	Placering av Bevisbördan	Motivering/Teori	Placering av Bevisbördan	Motivering/Teori
NJA 2009 s. 64	Lån	Skulden återbetalad	Borgenären ansågs ha styrkt fordran så bevisbördan lades på gäldenären. Gäldenären bedömdes ej ha styrkt invändningen. Käromålet bifölls.	Bevissäkringsteorin, genom tex. uppvisande av kvitto.	Gäldenären. Fastställde tingsrättens dom.	Samma bedömning som tingsrätten.	Borgenären, som skulle visa att även den andra ostridiga överföringen avsåg ett lån.	Bevissäkringsteorin.
NJA 2012 s. 804	Regressrätt/lån	Efterskänt fordran/Gåva	Huvudregel enligt 1975 års fall ej tillämplig i fallet. Gäldenären. Skiljaktig ansåg att huvudregeln var tillämplig och bevisbördan borde ha lagts på borgenären.	Bevissäkringsteorin, gäldenären som påstår att något har skett, kan ej läggas på borgenären som påstår att något <i>inte</i> har skett. + Medlåntagare, regressrätt.	Borgenären enligt huvudregeln. Skiljaktig här ansåg att bevisbördan ska åläggas gäldenären. Medgäldenär som påstår att fordran har efterskänts ska åläggas bevisbördan.	Bevissäkringsteorin.	Gäldenären.	Bevissäkringsteorin. Den som påstår att fordran har efterskänts som "haft störst anledning att företa bevissäkringsåtgärder" och har bevisbördan för påståendet + Domstolen ska tillämpa adekvata regler.
NJA 2014 s. 364	Lån	Gåva	Borgenären.	Huvudregeln, bevissäkringsteorin.	Gäldenären.	Bevissäkringsteorin.	Gäldenären.	Bevissäkringsteorin + De materiella teorierna.
NJA 2017 s. 1094	Lån	Betalning för aktier	Gäldenären.	Hänvisade till 2014 s. 364, skulle visa att transaktionen utgjorde <i>något annat än ett lån. Hindra oöverlagda förmögenhetsöverföringar</i> + berättigar behovet av bevissäkring.	Borgenären.	Bevissäkringsteorin Ej aktuellt med skälen som anges i 2014.	Borgenären.	Bevissäkringsteorin Ej aktuellt med skälen som anges i 2014.
NJA 2019 s. 23	Lån	Bidrag till sambohushåll/Gåva	Gäldenären.	Hänvisning till NJA 2012 s. 804 och NJA 2014 s. 364. Hindra oöverlagda förmögenhetsöverföringar osv.	Borgenären.	Bevissäkringsteorin. Här omständigheterna i fallet skiljer sig från vad som förelåg i NJA 2012 s. 804 och NJA 2014 s. 364 då det inte handlar om "rena penningöverföringar, utan om betalningar av fakturor och kostnader.	Borgenären.	Huvudregeln, bevissäkringsteorin, sambors ekonomiska gemenskap därav annorlunda än 2014 års fall.
NJA 2019 s. 845	Avtal	Förfalskade underskrifter			Den som påstod att underskrifterna var äkta.	Bevissäkringsteorin, den som påstår avtal ska bevisa det.	Den som påstod att underskrifterna var äkta.	Bevissäkringsteorin, den som påstår avtal ska bevisa det.
NJA 2019 s. 959	Lån	Förnekar skuldförbindelse	Borgenären ansågs ha styrkt fordran via uppvisande av skuldebrev så bevisbördan lades på gäldenären att motbevisa skulden. Gäldenären bedömdes ej ha styrkt invändningen. Käromålet bifölls.	Borgenär "anses ha fullgjort sin bevisbörda när fordringen har kommit till uttryck i ett skuldebrev".	Samma bedömning som tingsrätten.	Samma bedömning som tingsrätten.	Borgenären.	Huvudregeln, bevissäkringsteorin.